

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 7/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opintotukilain sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta sekä laiksi opintotuen muutoksenhakulautakunnasta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä syyskuuta 2012 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi opintotukilain sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta sekä laiksi opintotuen muutoksenhakulautakunnasta (HE 99/2012 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Piritta Väinölä, opetus- ja kulttuuriministeriö
- etuuspäällikkö Ilpo Lahtinen, Kela
- edunvalvonta-asiantuntija Jussi-Pekka Rode, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry
- edunvalvonta-asiamies Milla Halme, Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- asiantuntija Antti Hallia, Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- sosiaalipoliittinen sihteeri Soile Koriseva, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi opintotukilakia sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annettua lakia. Lisäksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki opintotuen muutoksenhakulautakunnasta.

Hallitusohjelman mukaisesti opintotukilain mukaista toisen asteen opintojen enimmäistukiaikaa ehdotetaan rajattavaksi siten, että tukea voitaisiin myöntää enintään 12 kuukauden ajalle säännönmukaisen opiskeluajan päätyttyä.

Opintotukilakiin ehdotetaan tehtäväksi myös muita selkeyttäviä muutoksia. Ulkomaisessa op-

pilaitoksessa suoritettavien opintojen opintotukioikeutta koskevaa sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi opintojen päätoimisuuden ja enimmäistukiajan määrittelyn osalta. Lukiokoulutuksen päätoimisuuden määritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että lukio-opinnot olisivat oppimäärän laajuudesta riippumatta päätoimisia, jos ne suoritetaan yhdistelmätyönä ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä.

Opintotukilautakuntien tehtävistä ehdotetaan poistettavaksi kesäaikana harjoitettavien opintojen sekä muiden kuin opiskelijavaihto-ohjelmien mukaisten ulkomailta harjoitettavien opin-

tojen riittävää laajuutta koskevien lausuntojen antaminen.

Opintotuen muutoksenhakulautakuntaa koskeva sääntely ehdotetaan siirrettäväksi opintotukilaista erillislakiin. Uutena ratkaisukokoonpanona ehdotetaan otettavaksi käyttöön yhden tuomarin kokoonpano, jolloin puheenjohtaja voisi ratkaista yksin tiettyjä laissa määriteltyjä asiarhymiä, joiden ratkaisemiseen ei juuri sisälly oikeudellista harkintaa.

Koulumatkatukilain mukaisia tuen myöntämisen rajoituksia ehdotetaan muutettaviksi siten, että työssäoppimisen perusteella saatava ansiotulo ei enää estäisi koulumatkatuen myöntämistä. Lisäksi koulumatkatuen tukiajan määrit-

telyä ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että tukioikeus perustuisi opiskeluaikaan kuuluvien päivien lukumäärään kalenterikuukaudessa.

Lisäksi lakeihin ehdotetaan tehtäväksi eräitä muita teknisluonteisia muutoksia.

Esitys liittyy valtion vuoden 2013 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Opintotukilain ja koulumatkatukilain muuttamista koskevat lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2013. Laki opintotuen muutoksenhakulautakunnasta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 2013.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Ehdotetut muutokset selkeyttävät lainsäädäntöä ja lisäävät tukijärjestelmien ymmärrettävyyttä. Muutokset myös nopeuttavat hakemusten käsittelyä ja vähentävät selvitystyön määrää. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Valiokunta huomauttaa, että kaiken kaikkiaan opintotukilainsäädäntö on vaikeaselkoinen ja sekava. Tämänkin hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä on tuotu esiin monia opintotukilaissa ja sen säännösten tulkinnassa ilmeneviä ongelmia. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on muun muassa esitetty huomautuksia säännöksissä käytetystä terminologiasta, joka aiheuttaa tulkintavaikeuksia opiskelijoille. Valiokunta pitää välttämättömänä viivytyksettä edelleenkin selkeyttää säännöksiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee selvittää myös, muodostuuko edelleenkin ns. välinputoajaryhmiä opintotukilain säännösten tai niiden tulkinnan vuoksi siten, että tällaiset syyt haittaavat opiskelua tai että opiskelijat tämän johdosta joutuvat keskenään epätasa-arvoiseen

asemaan. Valiokunta pitää tärkeänä selvittää myös pelkästään aikuisille suunnattua lukion opimäärää suorittavien opiskelijoiden toimeentuloon vaikuttavat säädökset ja siinä muun muassa opintotukilain ja työttömyysturvalain säännösten suhde niin, että opiskelijoiden toimeentuloa voidaan myös näissä tilanteissa turvata eikä välinputoamistilanteita muodostuisi.

Hallitusohjelman mukaisesti toisen asteen opintotuen epäkohtia korjataan ja näitä kysymyksiä käsitellään opintotuen rakenteellista kehittämistä pohtivassa työryhmässä, jonka määräaika päättyy vuoden 2012 lopussa. Valiokunta korostaa, että työryhmän työn valmistuttua tulee viivytyksettä ryhtyä jatkotoimenpiteisiin havaittujen epäkohtien korjaamiseksi.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. lakiehdotus

5 a §. Hallituksen esityksessä pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lukio-opinnot olisivat aina päätoimisia, jos ne suoritetaan ammatillisen perustutkinnon yhteydessä. Valiokunta toteaa, että tällä tarkoitetaan tilanteita, joissa opiskelija suorittaa samanaikai-

sesti sekä lukion oppimäärää että ammatillista tutkintoa. Ehdotetun muutoksen tavoitteena on varmistaa näitä tutkintoja suorittavien opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu riippumatta siitä, missä järjestyksessä opinnot suoritetaan. Näissä opinnoissa lukio-opinnot saatetaan suorittaa myös aikuislukion oppimäärän laajuisina. Jos opiskelija on jo suorittanut ammatillisen tutkinnon, opintotukioikeus määräytyy lukiokoulutuksesta koskevien säännösten mukaisesti. Tällöin noudatetaan opintotukilain sanamuodon mukaisesti tulkintaa, jonka mukaan opintotukioikeus on vain nuorisosaasteen oppimäärän mukaan suoritettavissa lukio-opinnoissa (laajuus 75 kurssia). Aikuislukion oppimäärän mukaisiin opintoihin ei tällöin voida myöntää opintotukea, koska opinnot eivät ole opintotukilain mukaan päätoimisia. Säännöksen tarkoituksen selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa säännöksen täydentämistä maininnalla aikuisille suunnatuista lukio-opinnoista. Huomattava on, että tämän lisäksi opintotuen myöntämisen edellytyksenä olisi näissäkin tapauksissa se, että opiskelija osallistuu lukukauden aikana vähintään 10 kurssiin tai niitä vastaaviin opintoihin taikka kahteen ylioppilastutkintoon kuuluvaan kokeeseen. Jos opiskelijalla on suorittamatta esimerkiksi vain 5 lukiokurssia, opintojen päätoimisuus ei täyty ja opintotukea ei voida myöntää.

2. lakiehdotus

7 §. Koulumatkatuen myöntämisen edellytyksistä säädetään koulumatkatukilain 3 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan koulumatkatuen myöntämisen edellytyksenä on muun muassa opiskelun yhtäjaksoisuus. Pykälän 3 momentissa on tarkemmin määritelty, että opiskelijalla tulee olla vähintään seitsemän koulumatkatukeen oikeuttavaa yhdensuuntaista matkaa viikossa yhdenjaksoisen vähintään 18 päivän ajan. Lakiehdotuksen 7 §:n 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi sana "yhtäjaksoisesti", koska yhtäjaksoisuudesta säädetään jo edellä todetulla tavalla 3 §:ssä ja kalenterikuukausikohtaiseen tukikauden määritelmään siirryttäessä yhtäjaksoi-

suuden vaatimuksesta ei enää ole tarpeen säätää 7 §:n 1 momentissa.

Hallituksen esityksen mukaisessa lakiehdotuksessa käytetty ilmaisu opiskeluaikaan kuuluvaa päivää voisi eräissä tilanteissa johtaa tulkinnallisiin epäselvyyksiin, koska kalenterikuukaudessa voi olla myös sellaisia opiskeluaikaan kuuluvia päiviä, jotka eivät kuitenkaan ole 3 §:n mukaisesti koulumatkatukeen oikeuttavaan aikaan kuuluvia päiviä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa 1 momentin sanamuotoa tarkennettavaksi myös siten, että kalenterikuukausi oikeuttaisi koulumatkatukeen, jos siinä on vähintään 18 koulumatkatukeen oikeuttavaan aikaan kuuluvaa päivää.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että 3. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja 1. ja 2. lakiehdotus muutoin muuttamattomina paitsi 1. lakiehdotuksen 5 a § ja 2. lakiehdotuksen 7 § muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1. lakiehdotus

5 a §

Päätoimiset opinnot

— — — — —
Lukio-opinnot ovat päätoimisia, jos niiden oppimäärän mukainen laajuus on yhteensä vähintään 75 kurssia tai jos ne suoritetaan ammatillisen perustutkinnon yhteydessä *aikuisille suunnatun oppimäärän mukaisina lukio-opintoina*.
— — — — —

(4. mom. kuten HE)

2. lakiehdotus

jos siinä on (*poist.*) vähintään 18 koulumatkatu-
keen oikeuttavaan aikaan kuuluvaa päivää.

7 §

Myöntäminen ja maksaminen

Koulumatkatuen myöntää Kansaneläkelaitos.
Kalenterikuukausi oikeuttaa koulumatkatukeen,

Helsingissä 30 päivänä marraskuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Raija Vahasalo /kok
vpj. Inkeri Kerola /kesk
jäs. Ritva Elomaa /ps
Leena Harkimo /kok
Pauli Kiuru /kok
Kimmo Kivelä /ps

Sanna Lauslahti /kok
Silvia Modig /vas
Mika Niikko /ps
Mikaela Nylander /r
Simo Rundgren /kesk
Pauliina Viitamies /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.